



TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE MESLEKİ KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

Müberra ÇELİK**

Murat ŞENGÜL***

Geliş Tarihi: Eylül, 2017

Kabul Tarihi: Kasım, 2017

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Çalışmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) tarafından ortaya konan ‘istatistiki bölge birimi’ sınıflandırmasına göre 12 istatistiki bölge biriminden birer il olmak üzere, toplam 12 ilde (Ankara, Balıkesir, Bolu, Burdur, Denizli, Elazığ, İstanbul, Gaziantep, Kayseri, Ordu, Tokat) bulunan üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenimine devam etmekte olan 400 Türkçe öğretmen adayı oluşturmaktadır.

İlişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen verilerin analizi sonucunda, Türkçe öğretmeni adaylarının kişilik özellikleri ile mesleki kaygı düzeyleri arasında zayıf ama anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmada, Türkçe öğretmeni adaylarının “dışa dönüklük” ve “yalan” özellikleri arttıkça kaygı düzeylerinin de arttığı, buna karşılık “nörotisizm” özellikleri arttıkça kaygı düzeylerinin düştüğü belirlenmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının kişilik özellikleri ile mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, “yalan” özelliği ile “meslektaş ve veli merkezli kaygı” ve “uyum merkezli kaygı” faktörleri arasında (sırasıyla .37 ve .33) zayıf bir ilişki bulunduğu, kişilik özelliklerinden “yalan” özelliği ile “psikotisizm” özelliği arasında (-.43) zayıf bir ilişki bulunduğu, kaygı düzeyini belirleyen faktörler incelendiğinde ise en yüksek ilişkinin “görev merkezli kaygı” ile “öğrenci / iletişim merkezli kaygı” arasında (.77; güçlü ilişki) olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretmeni adayları, kişilik özellikleri, mesleki kaygı.

* Bu çalışma, 1. yazarın “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kişilik Özellikleri ve Mesleki Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Türkçe Öğretmeni; Antalya - Alanya Türkler Aynur-Hasan Sipahioğlu Ortaokulu, nebilay@hotmail.com

*** Yrd. Doç. Dr.; Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, msengul2323@hotmail.com

**THE RELATION BETWEEN THE OCCUPATIONAL ANXIETY
LEVEL AND PERSONAL CHARACTERISTICS OF TURKISH
TEACHER CANDIDATES**

Abstract

The objective of this research is to determine the relation between occupational anxiety level and personal characteristics of Turkish teacher candidates. In this study, relational screening model is used. The sample of this research that is the categorization of 12 regions for each city (Ankara, Balıkesir, Bolu, Burdur, Denizli, Elazığ, İstanbul, Gaziantep, Kayseri, Ordu, Tokat) by Turkish Statistical Institute (TUİK) is consist of 400 Turkish teacher candidates study at faculty of education of these cities.

As a result of the analysis of data obtained in this research carried out by the relational screening model it was determined that there is a weak but meaningful relation between occupational anxiety level and personal characteristics of Turkish teacher candidates. In this study, it is determined that as the features of “extroversion” and “lying” of Turkish teacher candidates increases, the anxiety level also increases; however, as the features of “neuroticism” increases, the level of anxiety decreases. When relation between the occupational anxiety level and personal characteristics of Turkish teacher candidates analyzed, there is only a weak relation is determined between the factors of feature of “lying” with the “colleague and parent centered anxiety” and “adaptation centered anxiety” (respectively .37 and .33) it is determined that among personal characteristics there is only a weak relation between the feature of “lying” and “psychoticism” (-.43). When the factors of anxiety level examined, it is determined that the highest relation is between “duty centered anxiety” and “student / communication centered anxiety” (.77; strong relation).

Keywords: Turkish teacher candidates, personal characteristics, occupational anxiety.

1. Giriş

Eğitim ve öğretimin niteliğini, verimliliğini belirleyen en önemli unsur öğretmendir. Bu süreçte hedefler ne kadar iyi seçilirse seçilsin, müfredat konularının uygulanabilirliği ne kadar yüksek olursa olsun, eğitim öğretim faaliyetleri kavrayış gücü yüksek öğretmenler elinde yürütülmedikçe istenen sonucun gerçekleşmesi beklenemez (Tan, 1989: 129).

İdeal öğretmen kavramı çok farklı boyutlarda ve biçimlerde ele alınmıştır. Bu kavram genellikle başarıyı yakalamış, alanında yetkin, iyi öğretmen gibi tanımlamalarla birlikte kullanılmaktadır. Öğretme ve öğrenme ortamının en önemli unsuru öğretmendir. Öğretmenlik mesleği özel bilgi, beceri isteyen, önemli bir meslektir. Eğitim bilimi formasyonu olmayan hiçbir kimse öğretmen olmamalıdır. Bu mesleği icra edecek kişilerin başarılı ve istekli öğrenciler olması beklenmektedir (Sönmez, 1994:113’den aktaran: Tezer, 1998: 21).

Hacıoğlu ve Alkan (1997: 29), öğretmenlik mesleğinin niteliklerini beş alt boyutta ele almaktadır. Bunlar; “*öğretmenin kişiliği, genel formasyonu, inanç ve idealler ile ilgili nitelikler; eğitimi hedef alınan öğrenci kitlesi ile ilintili özellikler; eğitim hizmet alanları ve süreçleri ile bağlantılı nitelikler; öğretmenlik mesleği ile ilgili nitelikler*” şeklindedir.

Öğretmenin mesleki niteliklerinin temelinde kişilik unsuru yer almaktadır. Kişilik kavramından dolayı mesleki özelliklerde de farklı şekilde yansımalar görülmektedir. Eğitimin temel öznesi olan öğretmenin kişiliği, eğitim sürecinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Öğretmenin etkili bir anlatım becerisine sahip olması beklenir. Bunun yanında, öğretmenin öğrencilerle olan iletişimi de eğitim sürecinin nitelikli bir biçimde sürdürülmesi açısından önemlidir. Bundan ötürü, öğretmenin takındığı tavırların hoş, çekici ve sempatik olması, öğrenciyi merkeze alıp ilgilenmesi gerekir (Bossing, 1953: 149-150). Öğretmenin kişiliği de eğitim öğretim sürecinin önemli bir parçasıdır. Çünkü öğretmenin kişiliği öğrencilerde örtük bir öğrenme sağlar. Bundan dolayı genç nesillerin kişiliğine ve davranışlarına biçim verecek olan öğretmenlerin hangi kişilik özelliklerine sahip oldukları oldukça önemlidir.

Öğretmen kişiliği ile ilgili pek çok araştırma bazı kaynaklara göre 1950-1960 yılları arasında yapılmıştır. Shorling ve Wingo'nun (1950) eserinde yer alan öğretmenin kişiliğine ait bazı önemli özellikler; duygusal tutarlılık, ruh sağlığı, kişisel görünüş, sıhhat, hareketlilik, doğruluk, dürüstlük, karakter, konuşkanlık olarak belirtilmiştir (Akt: Oğuzkan, 1989: 45).

Eğitim alanındaki uzmanlar, öğretmenlerin dersliklerdeki davranış dışavurumlarının, ruh sağlığı ve kişilik yapısının; öğretmen alan bilgisinden ve kullandığı teknik ve yöntemlerden daha etkili olduğunu belirtir (Coates ve Thoresen, 1976: 159-184'den aktaran: Dursun ve Karagün, 2012: 2). Toplumsal sürecin getirmiş olduğu birtakım değişiklikler, gelişen teknoloji, ekonomik etmenler, öğretmenlerin atanma sürecinde ve atandıktan sonraki süreçte yaşadıkları çeşitli sorunlar; kişiliği etkilemekte ve mesleki kaygıya neden olmaktadır. Mesleki kaygısı yüksek olan bir öğretmenin bu durumu sosyal yaşamına taşıması ve öğrencilerine yansıtması söz konusudur. Bozdam ve Taşğın (2011), yine nesilleri yetiştirecek olan öğretmenlerin sağlam bir duruşla mesleklerine başlamalarının mesleklerine karşı hissettikleri mesleki kaygılarından arınmış olmalarına bağlı olduğu dile getirmektedir.

Alan yazını incelendiğinde öğretmen adaylarının mesleki kaygısı konusunda doğrudan bir tanım olmadığı görülmektedir. Öte yandan, öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin kaygılarının belirli alanlarda yoğunlaşmaktadır. Fuller (1969), Fuller ve Bown (1975) ile Katz (1972)'in kaygı ile ilgili ortaya koydukları çalışmalar neticesinde öğretmenlik mesleğine yönelik kaygının, “ben merkezli kaygılar”, “görev merkezli kaygılar”, “öğrenci merkezli kaygılar” olmak üzere üç temel kaynağı vardır. Ben merkezli kaygılar, bireyin kendisinde yoğunlaşır. Ben merkezli kaygılar yaşayan bir öğretmen adayı, öğretmenlik mesleğini başarı ile sürdürme endişesini taşımakta ve bunun sonucu olarak süregelen bir stres altında kalmaktadır. Bu kaygı durumunda kişi, aşağıda belirtilen birtakım soruları kendisine yöneltebilir: “(1) Acaba öğretmenlik benim için uygun bir meslek mi? (2) Acaba öğretmenlik mesleğini her gün

nasıl icra edeceğim? (3) Acaba sınıf yönetiminde yetersiz olduğumda okul müdürü ve diğer öğretmenler hakkımda ne düşünecek?”. Görev merkezli kaygıların temelini ise kişinin öğreticilik rolü oluşturmaktadır. Görev merkezli kaygıları yaşayan bir öğretmen adayı iyi bir eğitici olabilme kaygısı içindedir ve bundan dolayı uygulama sürecinde kullanabileceği yeni öğretim yöntemlerini, materyallerini ve araç gereçlerini araştırmaya başlar. Bu durumu yaşayan kişi kendisine şu soruları sorar: “(1) *Acaba değişik sınıflarda eğitim ve öğretim nasıl gerçekleşmektedir? (2) Öğretim alanındaki güncel materyallere, tekniklere ve fikirlere nasıl ulaşabilirim? (3) Öğretmenlik görevimde başarılı olabilmem için kim veya kimlerden destek alabilirim?”*. Öğrenci merkezli kaygıların odağını ise, öğrenciler oluşturur. Bu kaygıları yaşayan bir öğretmen adayı, eğitim-öğretim sürecindeki düşünce ve hedeflerinde ağırlıklı olarak öğrenci merkezlidir; yani her öğrencinin zihinsel, sosyal ve duygusal gereksinimlerini en doğru şekilde nasıl karşılayabileceğini araştırmaya yönelir. Bununla beraber birey birtakım soruları kendisine sıkça yönelir: “(1) *Öğrencilere öğrenmelerinin kolay ve hızlı olabilmesi için nasıl yardım edebilirim? (2) Öğrencilere hayat boyu öğrenmenin önemli ve vazgeçilmezliğini nasıl aktarabilirim?”* (Akt: Dursun ve Karagün, 2012:3).

Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen adaylarının sahip olduğu özellikler öğrencileri ve çerçevenin bütününde eğitim sistemini etkilemektedir. Eğitim ve öğretim sistemi içinde, hızla değişen şartlar, öğretmenin rolüne ilişkin beklentileri ve kişilik özelliklerini ön plana çıkarmıştır. Söz konusu özellikler değişen şartlarla birlikte mesleki kaygı doğurmuştur.

Bu araştırmanın ulaşmaya çalıştığı nokta, Türkçe öğretmen adaylarının sahip olduğu kişilik özelliklerinin ve mesleki kaygı düzeylerinin belirlenmesi ve bunlar arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır.

Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının kişilik özellikleri (“nörotiklik”, “dışadönüklük”, “psikotiklik” ve “yalan” alt boyutlarında) nasıldır?
2. Türkçe öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeyleri (“görev merkezli kaygı”, “ekonomik/sosyal merkezli kaygı”, “öğrenci/iletişim merkezli kaygı”, “meslektaş ve veli merkezli kaygı”, “kişisel gelişim merkezli kaygı”, “atanma merkezli kaygı”, “uyum merkezli kaygı”, “okul yönetimi merkezli kaygı” alt boyutlarında) nasıldır?
3. Türkçe öğretmeni adaylarının kişilik özellikleri ile mesleki kaygı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

2. Araştırmanın Yöntemi

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. “İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok değişken arasındaki birlikte değişim varlığını ve derecesini ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırma modeli” (Karasar, 2012: 81) şeklinde tanımlanmaktadır. Yapılan bu araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve mesleki kaygıları arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmış, bununla birlikte öğrencilerin kişilik özellikleri ve kaygı düzeylerinin; öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, öğrenim gördükleri bölge ve yaşam koşulları açısından farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Taş (2006) tarafından yapılan çalışmada yer alan istatistiki bölge birimi sınıflandırmasına göre 12 istatistiki bölge biriminden birer il olmak üzere, toplam 12 ilde (Ağrı, Ankara, Balıkesir, Bolu, Burdur, Denizli, Elazığ, İstanbul, Gaziantep, Kayseri, Giresun, Tokat) bulunan üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan Türkçe öğretmeni adayları, örneklemine ise bu bölümde okuyan 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 1: Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular Betimleyici İstatistikler

| Değişken | | f | % |
|---|---|------------|------------|
| Cinsiyet | Erkek | 165 | 41,3 |
| | Kadın | 235 | 58,7 |
| Yaş Aralığı | 17 – 20 | 43 | 10,8 |
| | 21 – 25 | 328 | 82 |
| | 26 ve yukarı | 29 | 7,2 |
| Öğrenim Gördükleri İstatistiki Bölge Birimi ve Üniversite | TR1 İstanbul (İstanbul Üniversitesi) | 35 | 8,8 |
| | TR2 Batı Marmara (Balıkesir Üniversitesi) | 37 | 9,2 |
| | TR3 Ege (Pamukkale Üniversitesi) | 30 | 7,5 |
| | TR4 Doğu Marmara (Abant İzzet Baysal Üniversitesi) | 35 | 8,8 |
| | TR5 Batı Anadolu (Gazi Üniversitesi) | 40 | 10 |
| | TR6 Akdeniz (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi) | 30 | 7,5 |
| | TR7 Orta Anadolu (Erciyes Üniversitesi) | 30 | 7,5 |
| | TR8 Batı Karadeniz (Gaziosmanpaşa Üniversitesi) | 40 | 10 |
| | TR9 Doğu Karadeniz (Giresun Üniversitesi) | 27 | 6,8 |
| | TRA Kuzeydoğu Anadolu (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi) | 40 | 10 |
| TRB Ortadoğu Anadolu (Fırat Üniversitesi) | 30 | 7,5 | |
| TRC Güneydoğu Anadolu (Gaziantep Üniversitesi) | 26 | 6,4 | |
| Yaşam Koşulları | Aile Yanında Kalan Öğrenciler | 63 | 15,8 |
| | Ev Kiralayan Öğrenciler | 158 | 39,5 |
| | Yurtta Kalan Öğrenciler | 167 | 41,7 |
| | Diğer yaşam Koşullarına Sahip Öğrenciler | 12 | 3 |
| Toplam | | 400 | 100 |

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacı doğrultusunda analiz edilecek verileri elde etmek için iki ölçek kullanılmıştır. Türkçe öğretmeni adaylarının kişilik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla “Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu (EKA-GGK)”, mesleki kaygılarını betimlemek için “Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ)” kullanılmıştır. Bunların yanı sıra, hedef grubun kişisel bilgilerine ulaşmak amacıyla da dört sorudan oluşan “Kişisel Bilgiler Formu” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formu, örnekleme oluşturan kişilere ait kişisel bilgilere ulaşmak amacıyla oluşturulmuştur. Söz konusu formda Türkçe öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, yaş gruplarına, öğrenim gördükleri üniversiteye ve sahip oldukları yaşam koşullarına ilişkin bilgiler içeren dört soru bulunmaktadır.

Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu (EKA-GGK): Ölçeğin Türkçeye çevirisi Cantez (1984) tarafından yapılmıştır. Francis ve ark. (1992), Eysenck Kişilik Anketi (Eysenck & Eysenck,1975) ve aynı anketin kısa formunu (48 madde) gözden geçirerek EKA-GGK’yı oluşturmuştur.” Bu anket 24 maddeden oluşmakta ve kişiliği üç ana faktörde incelenmektedir: “Dışadönüklük, nörotisizm, psikotisizm.” Yapılan bu çalışmaların yanı sıra, yalan söyleme alt ölçeği ile anketin uygulanması sırasında ortaya çıkan yanlışlığı engellemek ve geçerliği ile ilgili kontrol amaçlanmış ve “Yalan” alt boyutu eklenmiştir (Akt: Karancı, Dirik ve Yorulmaz, 2007: 3).

Karancı, Dirik ve Yorulmaz (2007) tarafından “Eysenck Kişilik Anketi”nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış, toplam 24 maddeden oluşan “Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/ Kısaltılmış Formu (EKA-GGK)” orijinal ölçekle örtüşecek şekilde dört faktöre ayrılmıştır: Nörotisizm, Psikotisizm, Dışa Dönüklük ve Yalan. Ölçekte bulunan 23, 2, 4, 15, 20 ve 13. maddeler Dışa Dönüklük boyutunu; 19, 5, 17, 10, 7, 24. maddeler Yalan boyutunu; 18, 11, 9, 21, 1 ve 14. maddeler Nörotisizm boyutunu; 8, 22, 12, 3, 6, 16.maddeler ise Psikotisizm boyutunu ölçmektedir (Karancı, Dirik ve Yorulmaz, 2007: 1-5). Söz konusu veri toplama aracının geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış, elde edilen bulgular çerçevesinde Türkiye’de kişilik ile ilgili yapılacak olan çalışmalarda kullanılabilecek bir ölçme aracı olduğu kabul edilmiştir.

Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ): Cabı ve Yalçınalp (2013) tarafından öğretmen adaylarının mesleki kaygılarını ölçmek için geliştirilen “Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ)”nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması için kapsam geçerliği, yapı geçerliği, düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarı test

korelasyonu incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin toplam 45 maddeyi içeren sekiz faktörlü bir yapıdan oluştuğu tespit edilmiştir. Faktörlerin düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonları .23 ile .73 arasındayken, Cronbach Alfa katsayıları .94 ile .67 arasında değiştiği; T-testi sonuçlarına göre, üst % 27 ile alt % 27 grupların madde ortalamaları arasındaki tüm farkların anlamlı olduğu saptanmıştır (Cabı ve Yalçınalp, 2013: 93-94). Elde edilen bulgular ışığında, ölçeğin Türkiye koşullarında güvenilir şekilde kullanılabilir bir ölçme aracı olduğu kabul edilmiştir.

Çalışmada kullanılan ölçekler daha önce faktör analizleri ve güvenilirlik analizleri yapılmış ölçeklerdir. Bu çalışmada Eysenck Kişilik Ölçeği için Karancı, Dirik ve Yorulmaz'ın (2007), Mesleki Kaygı Ölçeği için ise Cabı ve Yalçınalp'in (2013) çalışmalarında ortaya koyduğu faktör yapıları kullanılmıştır. Ölçekleri geliştirenler tarafından ortaya çıkarılan faktörlerin bu çalışmada da güvenilir olup olmadığının ortaya konulabilmesi amacıyla faktörlerin Cronbach's Alpha katsayılarına bakılmıştır.

Tablo 2: Araştırmada Kullanılan Eysenck Kişilik Ölçeği ve Mesleki Kaygı Ölçeğinin Güvenilirlik Analizlerine İlişkin Veriler

| Ölçekler | Soru Sayısı | Aritmetik Ortalama | Cronbach's Alpha Katsayısı | |
|------------------------|----------------------------------|--------------------|----------------------------|-----|
| Eysenck Kişilik Ölçeği | Dışa Dönüklük | 6 | 3.29 | .80 |
| | Yalan | 6 | 3.93 | .69 |
| | Nörotisizm | 6 | 2.79 | .70 |
| | Psikotisizm | 6 | 2.33 | .54 |
| Mesleki Kaygı Ölçeği | Görev Merkezli Kaygı | 13 | 3.45 | .92 |
| | Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı | 7 | 3.24 | .83 |
| | Öğrenci/İletişim Merkezli Kaygı | 6 | 3.35 | .89 |
| | Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı | 5 | 3.63 | .81 |
| | Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı | 4 | 3.48 | .89 |
| | Atanma Merkezli Kaygı | 3 | 2.42 | .86 |
| | Uyum Merkezli Kaygı | 3 | 3.14 | .74 |
| | Okul Yönetimi Merkezli Kaygı | 3 | 3.29 | .60 |

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere faktörlere ilişkin Cronbach's Alpha katsayıları makul sınırlar içerisindedir.

2.4. Verilerin Toplanması

Yapılan bu araştırmadan en üst düzeyde verim elde edilebilmesi için planlanan çalışmalar süreç ajandasına göre düzenlenmiş ve araştırma 2015-2016 eğitim öğretim yılı içerisinde belirlenen örneklem grubuna uygulanmıştır.

Araştırma “Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)” verilerine göre belirlenen on iki ildeki Eğitim Fakültesinin Türkçe Eğitimi Bölümündeki öğretmen adaylarına; “Karancı, Dirik ve Yorulmaz (2013) tarafından geliştirilen Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu(EKA-GGK)” ve Cabı ve Yalçınalp (2013) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarına

Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ)” uygulanmıştır. Veri toplama araçları araştırmacı tarafından uygulamaya katılan öğrenci gruplarına yönerge okunarak dağıtılmış ve uygulama süresi makul sınırları aşmamıştır.

2.5.Verilerin Analizi

Araştırmanın amacına uygun olarak ulaşılan veriler excel programına aktarılmış ve ‘SPSS 20’ paket programı aracılığıyla istatistiksel işlemler yapılmıştır. Örneklem grubunun hem Türkçe öğretmen adaylarının kişilik özelliklerini ve mesleki kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik hem de bu örneklem grubunun değişkenlere göre düzeylerini belirlemek için aritmetik ortalamalar hesaplanmıştır. Kişilik özellikleri ve mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiler için korelasyon analizi uygulanmıştır. Yapılan korelasyon analizinde ölçek dağılımları normal dağılıma uyduğu için Pearson testi yapılmıştır.

İstatistiksel analizlerin normal dağılıp dağılmadığını kontrol etmek için Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerleri hesaplanmış, faktörlerin güvenilir olup olmadığının ortaya konulabilmesi amacıyla Cronbach’s Alpha katsayılarına bakılmıştır. Öğrencilerin yaş gruplarına göre kaygı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek üzere ANOVA analizi uygulanmıştır. Yaş gruplarına göre ayrıldığında kaygı düzeyi skorlarının normal dağıldığı ve varyanslarının da gruplar arasında homojen olduğu tespit edildiği için Scheffe testi uygulanmıştır. Ölçek skorlarının normal dağıldığı fakat varyanslarının homojen olmadığı tespit edildiğinden ortalamaların farkını test etmek için Dunnett C testi kullanılmıştır. Regresyon analizi ile de kişilik özelliklerinin kaygı düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Olarak Elde Edilen Bulgular

Türkçe öğretmeni adaylarının sahip oldukları kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla “Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu (EKA-GGK)” 400 Türkçe öğretmeni adayına uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan 400 Türkçe öğretmeni adayının Eysenck Kişilik Ölçeğine vermiş oldukları cevaplar ölçeğin “Dışa Dönüklük”, “Yalan”, “Nörotisizm” ve “Psikotisizm” alt boyutlarında ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bu veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 3: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

| Faktör 1: Dışa Dönüklük | \bar{X} | SS |
|--|-----------|------|
| 2. Konuşkan bir kişi misiniz? | 3.52 | .96 |
| 4. Oldukça canlı bir kişi misiniz? | 3.47 | 1.06 |
| 13. Oldukça sıkıcı bir partiye kolaylıkla canlılık getirebilir misiniz? | 2.71 | 1.28 |
| 15. Sosyal ortamlarda geri planda kalma eğiliminiz var mıdır? | 3.37 | 1.15 |
| 20. Başkalarıyla birlikte iken çoğunlukla sessiz misinizdir? | 3.45 | 1.05 |
| 23. Diğer insanlar sizi çok canlı biri olarak düşünürler mi? | 3.23 | 1.18 |
| Genel | 3.29 | .79 |
| Faktör 2: Yalan | \bar{X} | SS |
| 5. Hiç sizin payınıza düşenden fazlasını alarak açgözlülük yaptığınız oldu mu? | 3.91 | 1.04 |
| 7. Aslında kendi hatanız olduğunu bildiğiniz bir şeyi yapmakla hiç başka birini suçladınız mı? | 4.03 | 1.03 |
| 10. Hiç başkasına ait olan bir şeyi (toplu iğne veya düğme bile olsa) aldınız mı? | 4.30 | .91 |
| 17. Herhangi bir oyunda hiç hile yaptınız mı? | 3.69 | 1.10 |
| 19. Hiç başka birini kendi yararınıza kullandınız mı? | 4.10 | .93 |
| 24. Başkasına önerdiğiniz şeyleri kendiniz her zaman uygular mısınız? | 3.52 | .99 |
| Genel | 3.93 | .63 |
| Faktör 3: Nörotisizm | \bar{X} | SS |
| 1. Duygu durumunuz sıklıkla mutlulukla mutsuzluk arasında değişir mi? | 3.01 | 1.22 |
| 9. Sıklıkla kendinizi her şeyden bıkmış hissedersiniz? | 2.75 | 1.07 |
| 11. Kendinizi sinirli bir kişi olarak tanımlar mısınız? | 2.60 | 1.09 |
| 14 Kaygılı bir kişi misiniz? | 3.06 | 1.10 |
| 18. Sinirlerinizden şikayetçi misiniz? | 2.62 | 1.20 |
| 21. Sık sık kendinizi yalnız hissedersiniz? | 2.70 | 1.08 |
| Genel | 2.79 | .71 |
| Faktör 4: Psikotisizm | \bar{X} | SS |
| 3. Borçlu olmak sizi endişelendirir mi? | 2.02 | 1.11 |
| 6. Garip ya da tehlikeli etkileri olabilecek ilaçları kullanır mısınız? | 1.59 | .89 |
| 8. Kurallara uymak yerine kendi bildiğiniz yolda gitmeyi mi tercih edersiniz? | 2.89 | 1.04 |
| 12. Evliliğin modası geçmiş ve kaldırılması gereken bir şey olduğunu düşünüyor musunuz? | 1.91 | 1.32 |
| 16. Yaptığınız bir işte hatalar olduğunu bilmeniz sizi endişelendirir mi? | 2.51 | 1.06 |
| 22. Toplum kurallarına uymak, kendi bildiğinizi yapmaktan daha mı iyidir? | 3.08 | 1.10 |
| Genel | 2.33 | .60 |

Kişilik ölçeğindeki sorulara verilen cevaplar incelendiğinde “Dışa Dönüklük” faktörü altındaki cevapların puanlarının birbirine ve dolayısıyla ortalama faktör puanına oldukça yakın olduğu görülmektedir. Sadece “Oldukça sıkıcı bir partiye kolaylıkla canlılık getirebilir misiniz?” sorusuna verilen cevap bu faktörü ölçen diğer beş sorudan fark edilir derecede düşük puan almıştır (faktör ortalaması 3.29, ilgili sorunun ortalama puanı 2.71).

“Yalan” faktörünü ölçen soruların aldığı ortalama puanlar ise faktörün ortalama puanına (3.93) oldukça yakındır. Sadece “Başkasına önerdiğiniz şeyleri kendiniz her zaman uygular mısınız?” sorusunun ortalama puanı diğer soruların ortalama puanından biraz daha düşüktür.

“Nörotisizm” faktörünü ölçen sorulara verilen cevapların puanlarına bakıldığında “Duygu durumunuz sıklıkla mutlulukla mutsuzluk arasında değişir mi?” ve “Kaygılı bir kişi misiniz?” sorularına verilen cevapların ortalama puanları “Nörotisizm” faktörünün ortalama puanından (2.79) daha fazladır (sırasıyla 3.01 ve 3.06).

Kişilik ölçeğindeki son faktör olan “Psikotisizm” özelliğini ölçen sorular incelendiğinde ise “Toplum kurallarına uymak, kendi bildiğinizi yapmaktan daha mı iyidir?” sorusuna verilen

cevapların ortalama puanının (3.08) bu faktör altındaki diğer sorulara verilen cevapların puanlarından ayrıştığı söylenebilir. İlgili sorunun puanı dikkate alınmadığında ortalama faktör puanı 2.18 olur iken bu soru hesaba katıldığında faktör ortalaması 2.33'e yükselmektedir. Bu soru haricindeki sorulara verilen cevapların ortalama faktör puanları 1.59 ile 2.89 arasında değişmektedir.

3.2. Araştırmaya Katılan Türkçe Öğretmeni Adaylarının Mesleki Kaygularına İlişkin Olarak Elde Edilen Bulgular

Türkçe öğretmen adaylarının sahip oldukları mesleki kaygı özelliklerini belirlemek amacıyla 400 Türkçe öğretmen adayına uygulanmış olan Mesleki Kaygı Ölçeğine (MKÖ) ait genel bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Mesleki Kaygularına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

| Faktör 1: Görev Merkezli Kaygı | \bar{X} | SS |
|--|-----------|------|
| 1. Öğretmenlik mesleğini seçmemde kararsızlık yaşamaktan | 3.56 | 1.33 |
| 11. Bilgilerimi öğrenciye aktaramamaktan | 3.33 | 1.21 |
| 12. Öğrencilerimin mesleki bilgimi yetersiz bulmalarından | 3.39 | 1.24 |
| 13. Öğrencilerimin derse ilgisini çekememekten | 3.43 | 1.21 |
| 14. Öğrencilerimin bilemeyeceğim bir soruyu sorduklarında panik yaşamaktan | 3.36 | 1.22 |
| 15. Hazırlıksız derse girmekten | 3.34 | 1.20 |
| 16. Ders öncesi derse gireceğim için huzursuzluk yaşamak | 3.70 | 1.12 |
| 17. Derste bilgi ve becerilerimi öğrencilerime aktaramamaktan | 3.51 | 1.13 |
| 18. Öğrencilerime etkin değerlendirme yöntemleri uygulayamamaktan | 3.57 | 1.17 |
| 19. Bireysel farklılıkları göz önüne alarak ders işleyememekten | 3.45 | 1.16 |
| 20. Derslerimde öğretim yöntem ve tekniklerini yerinde kullanamamaktan | 3.44 | 1.08 |
| 21. Sınıfta öğretimi organize edememekten | 3.37 | 1.19 |
| 22. Sınıfta otorite sağlayamamaktan | 3.43 | 1.21 |
| 23. Etkin bir sınıf yönetimi için yeterli olamamaktan | 3.45 | 1.13 |
| Genel | 3.45 | .84 |
| Faktör 2: Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı | \bar{X} | SS |
| 32. Mesleğimden elde edeceğim gelir ile normal bir yaşantıya sahip olamayacağımdan | 3.34 | 1.26 |
| 33. Mesleğimden elde edeceğim gelir ile ailemin ihtiyaçlarını karşılayamamaktan | 3.27 | 1.22 |
| 34. Toplumda mesleğime yönelik saygının azalmasından | 2.81 | 1.29 |
| 38. Mesleğimde kendimi geliştireceğim olanakları bulamamaktan | 3.39 | 1.22 |
| 39. Mesleğimi yaptığım yerde sosyal ve kültürel faaliyetlerin kısıtlı olmasından | 3.15 | 1.14 |
| 40. Çalışma (sınıf) ortamının mesleğimi yapmaya uygun olmamasından | 3.39 | 1.23 |
| 41. Gelirim yetersiz olmasından dolayı sosyal ve kültürel faaliyetlerimin kısıtlanmasından | 3.31 | 1.18 |
| Genel | 3.24 | .85 |
| Faktör 3: Öğrenci/İletişim Merkezli Kaygı | \bar{X} | SS |
| 5. Öğrencilerimle iletişim kuramamaktan | 3.32 | 1.35 |
| 6. Öğrencilerimden saygı görememekten | 3.37 | 1.23 |
| 7. Öğrencilerimin sorunlarının farkına varamamaktan | 3.27 | 1.16 |
| 8. Öğrencilerimle empati kuramamaktan | 3.51 | 1.15 |
| 9. Öğrencilerimin beni sevmemesinden | 3.53 | 1.27 |
| 10. Problemlili öğrenciler ile başa çıkamamaktan | 3.11 | 1.22 |
| Genel | 3.35 | 1.00 |
| Faktör 4: Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı | \bar{X} | SS |
| 26. Meslektaşlarım ile iletişim kuramamaktan | 3.65 | 1.20 |
| 28. Okulda öğrenci veya meslektaşlarım tarafından şiddete maruz kalmaktan | 3.80 | 1.31 |
| 29. Sınıfta ders anlatırken kontrol amaçlı (okul müdürü, müfettiş vs. tarafından) izleniyor olmaktan | 3.24 | 1.31 |
| 30. Meslektaşlarımın alan bilgimi yetersiz bulmasından | 3.61 | 1.21 |
| 31. Velilerin beni yetersiz bulmasından | 3.84 | 1.24 |

| | | |
|---|-----------------------------|-----------|
| Genel | 3.63 | .94 |
| Faktör 5: Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı | \bar{X} | SS |
| 42. Öğrendiğim bilgi ve becerilerin bana yeterli olacağını düşünerek kendimi yenileyememekten | 3.41 | 1.29 |
| 43. Sıkıcı bir öğretmen olmaktan | 3.37 | 1.39 |
| 44. Öğrenciye iyi bir model olamamaktan | 3.49 | 1.38 |
| 45. Okulda benden beklenen mesleğimin gerektirdiği özellikleri taşıyamamaktan | 3.65 | 1.33 |
| Genel | 3.48 | 1.17 |
| Faktör 6: Atanma Merkezli Kaygı | \bar{X} | SS |
| 2. Atama sınavından düşük not almaktan | 2.33 | 1.18 |
| 3. Atama sınavı sonucu herhangi bir yere atanamamaktan | 2.25 | 1.19 |
| 4. Atama sınavı sonucu istediğim bir yere atanamamaktan | 2.69 | 1.26 |
| Genel | 2.42 | 1.07 |
| Faktör 7: Uyum Merkezli Kaygı | \bar{X} | SS |
| 35. Öğretmenlik mesleğini seçtiğimden dolayı pişman olmaktan | 3.14 | 1.41 |
| 36. İstemediğim bir bölgede/şehirde görev yapmaktan | 2.94 | 1.32 |
| 37. Görev yaptığım çevreye uyum sağlayamamaktan | 3.33 | 1.20 |
| Genel | 3.14 | 1.07 |
| Faktör 8: Okul Yönetimi Merkezli Kaygı | \bar{X} | SS |
| 24. Okul yönetimi ile problem yaşamaktan | 3.25 | 1.23 |
| 25. Okul yönetiminin bana adil davranmamasından | 3.13 | 1.26 |
| 27. Okulda ders araç gereçlerinin yetersiz olmasından | 3.49 | 1.29 |
| Genel | 3.29 | .94 |

Kaygı ölçeğine verilen cevaplar incelendiğinde “Görev Merkezli Kaygı” faktörü altındaki soruların ortalama puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Soruların aldığı ortalama puanlar 3.33 ile 3.57 arasında değişmektedir. “Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı” faktörünü ölçen soruların aldıkları ortalama puan değerlerinin arasında da çok farklılık bulunmamaktadır. “Toplumda mesleğime yönelik saygının azalmasından” ifadesi haricindeki ifadelerin aldıkları puanlar 3.15 ile 3.39 arasında değişir iken ilgili ifadenin aldığı puan 2.81’dir. “Öğrenci/İletişim Merkezli Kaygı” faktörünü ölçen ifadelerin aldıkları ortalama puanlar da faktör ortalama puanına (3.35) yakın dağılım göstermektedir. İlgili ifadelerin aldığı en düşük puan 3.11 iken en yüksek puan 3.53’tür. “Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı” faktörünü ölçen ifadeler bakıldığında “Sınıfta ders anlatırken kontrol amaçlı (okul müdürü, müfettiş vs. tarafından) izleniyor olmaktan” ifadesinin aldığı puanın 3.24 olduğu görülmektedir. Faktör ortalamasından (3.63) çok uzaklaşmış olmamakla birlikte diğer sorular incelendiğinde aldıkları puanların 3.61 ile 3.84 arasında değiştiği görülmektedir. Bu durumda ilgili ifadenin öğrencilerde diğer ifadeler göre biraz daha fazla kaygıya neden olduğu söylenebilir. “Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı”, “Atanma Merkezli Kaygı”, “Uyum Merkezli Kaygı” ve “Okul Yönetimi Merkezli Kaygı” faktörlerini ölçen ifadelerin aldığı puanlara bakıldığında ise maddelerin genelinde faktör ortalamalarına yakın olduğu ve herhangi bir ifadenin ön plana çıkmadığı görülmektedir.

3.3. Türkçe Öğretmen Adaylarının Kişilik Özellikleri ile Mesleki Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Olarak Elde Edilen Bulgular

Türkçe öğretmeni adaylarının Kişilik Ölçeğinden ve Mesleki Kaygı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişki korelasyon analizi ile sınanmış ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Kişilik Ölçeği ile Kaygı Ölçeği Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişkiyi Ortaya Koyan Veriler

| | Dışadönüklük | Yalan | Nörotisizm | Psikotisizm | Görev Merkezli Kaygı | Ekonomik / Sosyal Merkezli Kaygı | Öğrenci / İletişim Merkezli Kaygı | Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı | Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı | Atanma Merkezli Kaygı | Uyum Merkezli Kaygı | Okul Yönetimi Merkezli Kaygı |
|-----------------------------------|--------------|--------|------------|-------------|----------------------|----------------------------------|-----------------------------------|----------------------------------|--------------------------------|-----------------------|---------------------|------------------------------|
| Dışadönüklük | .14** | -.28** | .13** | .32** | .08 | .28** | .23** | .13** | .18** | .21** | .12* | |
| Yalan | | -.17** | -.43** | .24** | .30** | .15** | .37** | .21** | -.03 | .33** | .19** | |
| Nörotisizm | | | -.17** | -.30** | -.13** | -.25** | -.23** | -.25** | -.21** | -.21** | -.20** | |
| Psikotisizm | | | | .03 | -.10* | .13** | -.09 | .04 | .20** | -.16** | -.00 | |
| Görev Merkezli Kaygı | | | | | .40** | .77** | .67** | .61** | .23** | .36** | .58** | |
| Ekonomik / Sosyal Merkezli Kaygı | | | | | | .31** | .54** | .48** | .19** | .59** | .48** | |
| Öğrenci / İletişim Merkezli Kaygı | | | | | | | .55** | .52** | .30** | .26** | .48** | |
| Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı | | | | | | | | .52** | .28** | .49** | .65** | |
| Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı | | | | | | | | | .06 | .23** | .35** | |
| Atanma Merkezli Kaygı | | | | | | | | | | .29** | .22** | |
| Uyum Merkezli Kaygı | | | | | | | | | | | .35** | |
| Okul Yönetimi Merkezli Kaygı | | | | | | | | | | | | .35** |

** $\alpha < .01$, * $\alpha < .05$

Korelasyon katsayısının 0-.30 arasında olması ilişkinin bulunmadığına, .31-.49 arasında olması zayıf ilişkiye, .50-.69 arasında olması orta derecedeki bir ilişkiye, .70-1.00 arasında olması ise yüksek (güçlü) bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2011). Buna göre kişilik özelliklerinden sadece Yalan özelliği ile Psikotisizm özelliği arasında (-.43) zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca kişilik özellikleri ile kaygı düzeyini belirleyen faktörler arasındaki ilişkilere bakıldığında sadece Yalan özelliği ile Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı ve Uyum Merkezli Kaygı faktörleri arasında (sırasıyla.37 ve.33) zayıf bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Kaygı düzeyini belirleyen faktörler incelendiğinde ise en yüksek ilişkinin ‘Görev Merkezli Kaygı ile Öğrenci / İletişim Merkezli Kaygı’ arasında (.77; güçlü ilişki) arasında bulunduğu görülmektedir. Bunun yanında ‘Görev Merkezli Kaygı ile Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı’, ‘Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı ve Okul Yönetimi Merkezli Kaygı’ (.67, .61, .58) faktörleri arasında, Ekonomik / Sosyal Merkezli Kaygı faktörü ile Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı ve Uyum Merkezli Kaygı (.54, .59) arasında, Öğrenci / İletişim Merkezli Kaygı faktörü ile Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı ve Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı faktörleri (.55,

.52) arasında, ‘Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı faktörü ile Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı ve Okul Yönetimi Merkezli Kaygı’ faktörleri (.52, .65) arasında orta derecede bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 6: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kişilik Özellikleri ile Mesleki Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Ortaya Koyan Çoklu Regresyon Analizi Verileri

| Değişken | B | SEB | β | t | Sig. | Tolerance | VIF |
|----------------|------|-----|------|-------|------|-----------|------|
| 1 Dışadönüklük | .16 | .04 | .19 | 3.92 | .00* | .89 | 1.12 |
| 2 Yalan | .31 | .06 | .28 | 5.37 | .00* | .73 | 1.36 |
| 3 Nörotiklik | -.20 | .05 | -.20 | -4.24 | .00* | .86 | 1.17 |
| 4 Psikotiklik | .09 | .06 | .08 | 1.50 | .13 | .73 | 1.37 |
| 5 Sabit | 1.91 | .40 | | 4.82 | .00 | | |

Düzeltilmiş R²: 0.199

* α<0.05

Öğrencilerin kişilik özelliklerinin kaygı düzeylerini yordayıp yordamadığına bakıldığında ise Psikotizm özelliği hariç diğer kişilik özelliklerinin kaygı düzeyini yordadığı görülmektedir. Örneğin, öğrencilerin Dışa Dönüklük özellikleri 1 birim arttığında kaygı düzeyleri.16 birim, Yalan özellikleri 1 birim arttığında kaygı düzeyleri.31 birim artmakta iken, Nörotizm özellikleri 1 birim arttığında kaygı düzeyleri .20 birim düşmektedir. Psikotizm özelliği ise öğrencilerin kaygı düzeylerini yordamamaktadır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde, alt problemlere ait bulgular ve yorumlar yoluyla ulaşılan sonuçlar, tartışma ve sonuçlara yönelik öneriler yer almaktadır.

4.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın genel amacını “Türkçe öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve mesleki kaygıları arasındaki ilişki var mıdır?” sorusuna cevap bulmak oluşturmuştur.

“Türkçe öğretmeni adaylarının kişilik özellikleri (Nörotiklik, dışadönüklük, psikotiklik ve yalan alt boyutlarında) nasıldır?” sorusuna yanıt bulmak için Türkçe öğretmeni adaylarına Eysenck Kişilik Ölçeği uygulanmış ve ölçeğe yapılan tanımlayıcı istatistikler sonucunda “Nörotiklik (2.79), Dışadönüklük (3.29), Psikotiklik (2.33) ve Yalan (3.92)” olmak üzere bu ölçeğin dört alt boyutu olduğu ve bu boyutların hesaplanan aritmetik ortalamalarına göre dengeli biçimde dağıldığı görülmüştür.

“Türkçe öğretmeni adaylarının mesleki kaygı düzeyleri (görev merkezli kaygı, ekonomik / sosyal merkezli kaygı, öğrenci / iletişim merkezli kaygı, meslektaş ve veli merkezli kaygı, kişisel gelişim merkezli kaygı, atanma merkezli kaygı, uyum merkezli kaygı, okul yönetimi merkezli kaygı) nasıldır?” sorusuna yanıt bulmak için yapılan tanımlayıcı istatistikler sonucunda “görev merkezli kaygı, ekonomik / sosyal merkezli kaygı, öğrenci / iletişim merkezli kaygı, meslektaş ve veli merkezli kaygı, kişisel gelişim merkezli kaygı, atanma merkezli kaygı,

uyum merkezli kaygı, okul yönetimi merkezli kaygı” toplam 8 alt boyuttan oluşan “Mesleki Kaygı Ölçeği”nin aritmetik ortalama ve standart sapma puanları hesaplanmış ve normal bir dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenciler yaşam koşullarına göre gruplandıklarında ise sadece “Uyum Merkezli Kaygı” düzeylerinde öğrencilerin farklılaştıkları (bu faktörün etkisiyle bütün olarak değerlendirildiğinde de farklılaşmaktadır) belirlenmiştir.

“Türkçe öğretmeni adaylarının kişilik özellikleri, mesleki kaygı düzeylerini yeterli ölçüde yordamakta mıdır?” sorusuna yanıt bulmak için Çoklu Regresyon bulguları incelenmiş, öğrencilerin kişilik özelliklerinin kaygı düzeylerini yordayıp yordamadığına bakıldığında, “Psikotizizm” özelliği hariç diğer kişilik özelliklerinin kaygı düzeyini yordadığı saptanmıştır. Örneğin, öğrencilerin “Dışa Dönüklük” özellikleri 1 birim arttığında kaygı düzeyleri .16 birim, “Yalan” özellikleri 1 birim arttığında kaygı düzeyleri .31 birim artmakta iken, “Nörotizizm” özellikleri 1 birim arttığında kaygı düzeyleri .20 birim düşmektedir. Psikotizizm özelliği ise öğrencilerin kaygı düzeylerini yordamamaktadır. Kişilik Ölçeği İle Kaygı Ölçeğinin alt boyut puanları arasındaki ilişkilere bakıldığında ise “korelasyon katsayısının 0-.30 arasında olması ilişkinin bulunmadığına, .31-.49 arasında olması zayıf ilişkiye, .50-.69 arasında olması orta derecedeki bir ilişkiye, .70-1.00 arasında olması ise yüksek (güçlü) bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir.” (Sönmez ve Alacapınar, 2011). Buna göre kişilik özelliklerinden sadece Yalan özelliği ile Psikotizizm özelliği arasında (-.43) zayıf bir ilişki tespit edilmiştir.

Kişilik özellikleri ile kaygı düzeyini belirleyen faktörler arasındaki ilişkilere bakıldığında sadece “Yalan” özelliği ile ‘Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı’ ve ‘Uyum Merkezli Kaygı’ faktörleri arasında (sırasıyla .37 ve .33) zayıf bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Kaygı düzeyini belirleyen faktörler incelendiğinde en yüksek ilişkinin ‘Görev Merkezli Kaygı ile Öğrenci / İletişim Merkezli Kaygı’ (.77; güçlü ilişki) arasında bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında ‘Görev Merkezli Kaygı ile Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı’, ‘Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı ve Okul Yönetimi Merkezli Kaygı’ (.67,.61,.58) faktörleri arasında, ‘Ekonomik / Sosyal Merkezli Kaygı faktörü ile Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı ve Uyum Merkezli Kaygı’ (.54,.59) arasında, ‘Öğrenci / İletişim Merkezli Kaygı faktörü ile Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı ve Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı’ faktörleri (.55,.52) arasında, ‘Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı faktörü ile Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı ve Okul Yönetimi Merkezli Kaygı’ faktörleri (.52,.65) arasında orta derecede bir ilişki saptanmıştır.

Dursun ve Karagün (2012)’ün “Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında; “68 öğretmen adayına mesleki kaygı ölçeği uygulanmış,

cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha kaygılı olduğu saptanmış” ve Bozkurt (2004) tarafından; “DEÜ Buca Eğitim Fakültesi’nin değişik bölümlerinde okuyan 363 öğrenciye ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘Beck Depresyon Envanteri’ ve ‘Sürekli Kaygı Ölçeği’ uygulanmış; “*araştırma bulgularına göre, kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerin kaygı düzeylerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu*” sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacının yapmış olduğu çalışmada ise; “*erkeklerin kaygı düzeyinin kadınların kaygı düzeyinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışmalarla araştırmacının sonuçlarının paralellik göstermediği*” tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, cinsiyet etkeninin öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının değerlendirilmesinde önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Taşğın (2006), Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, son sınıfta okuyan 90 öğrenciye “Öğretmen Adayı Kaygı Ölçeği” uygulamıştır. Araştırmanın bulgularına göre, “*bayan öğrencilerin ‘görev merkezli ve ben merkezli kaygı’ düzeyleri erkek öğrencilerinininkinden istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu çalışmada ise; ‘Görev Merkezli Kaygı’, ‘Öğrenci / İletişim Merkezli Kaygı’, ‘Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı’, ‘Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı ve Atanma Merkezli Kaygı’ alt boyutlarında erkeklerin kaygı düzeyleri daha yüksek iken, sadece ‘Ekonomik / Sosyal Merkezli Kaygı’ alt boyutunda kadınların kaygı düzeyleri erkeklerin kaygı düzeyinden yüksektir.*” sonucuna ulaşılmıştır. Akgün, Gönen ve Aydın (2007), “Fen Bilgisi ve Matematik Öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin branş, cinsiyet, başarı durumu, arkadaşlık ilişkileri, yapmayı istediği meslek, barınma durumu, kardeş sayısı, anne-baba tutumu ve ekonomik durumdan nasıl etkilendiğini incelemek” için araştırmada; “*öğrencilerin kaygı düzeylerinin cinsiyet, başarı durumu ve anne-baba tutumları gibi değişkenlerden etkilendiği; Fen ve Matematik öğretmenliği branşlarındaki öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olmadığı*”nın saptanması, yapılan araştırmaların araştırmacının bulgularını destekler nitelikte olduğunu göstermektedir. Bozdam ve Taşğın (2011), “*öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*” çalışmasında, “*öğretmen adaylarının kaygı ölçeğinin üç boyutundan da (ben merkezli, görev merkezli, öğrenci merkezli) elde ettikleri puan ortalamalarının cinsiyet ve yer değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, yaş ve eğitim gördükleri alan değişkenlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmış ve öğretmen adaylarının kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu*” sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmaların bazı değişkenlerinde farklılaşma olmakla birlikte, genel olarak araştırmacının bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Yıldırım (2011), “sınıf öğretmeni adaylarının mesleki öz-yeterlik algıları ile mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişki”yi belirlemek ve farklı demografik özelliklere sahip gruplarda bu ilişki durumunu tespit etmek amacıyla İlişkisel

tarama modeline uygun olarak düzenlenen bu araştırmada; “sınıf öğretmeni adaylarının mesleki öz-yeterlik algılarının oldukça yüksek düzeyde, mesleki kaygı düzeylerinin ise düşük düzeyde olduğu görülmüştür. “*Sınıf öğretmeni adaylarının mesleki öz-yeterlik algı düzeylerinin ve mesleki kaygı düzeylerinin paralel olarak farklılaştığı, mesleki öz-yeterlik algıları ile mesleki kaygı düzeyleri arasında ise ters yönlü yüksek derecede anlamlı bir ilişki olduğu, farklı demografik özelliklere sahip gruplarda, zıt yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.*” Araştırmacıya göre; “*kişilik özellikleri ile mesleki kaygı düzeyleri arasında zayıf ama anlamlı ilişkinin bulunması yönüyle çalışmaların paralellik gösterdiği*” sonucuna ulaşılmıştır. Kaya ve Varol (2004), “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri” adlı çalışmada “öğrencilerin kaygı düzeylerini sınıf, bölüm, cinsiyet, medeni durum, ekonomik durum, çalışma durumu ve başarı durumu açısından” incelenmiş; “*kaygı düzeyleri arasında önemli farklılıklar olduğu*” sonucuna varmışlardır. Kaya ve Varol (2004) tarafından yapılan çalışmanın bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Doğan ve Çoban (2009) “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmada, araştırma grubunda bulunan 321 öğrenciye “Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği” ve “Beck Kaygı Envanteri” uygulanmıştır. “*Bulgular, öğrencilerin tutumlarının olumlu, kaygı düzeylerinin düşük ve tutum ile kaygı arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kızların, mesleğini yakınlarına önerenlerin, mesleğini sevenlerin ve iş bulma konusunda iyimser olanların daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. İş bulma konusunda karamsar olanların daha kaygılı oldukları tespit edilmiştir.*” Araştırmacının çalışmasına göre; *erkeklerin görev merkezli mesleki kaygı düzeyi daha yüksek iken (E=3.5618, K=3.3745) kadınların kaygısının daha düşük olduğu görülmüştür. Atanma merkezli kaygı düzeyinde ise erkeklerin kadınlara göre daha yüksek (E=2.5737, K=2.3135) olduğu sonucuna bakılarak Doğan ve Çoban (2009) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları arasında paralellik olduğu söylenebilir. Karancı, Dirik ve Yorulmaz (2007) tarafından “kişiliği ‘nörotisizm’, ‘dışa dönüklük’, ‘psikotisizm’ boyutlarında değerlendiren ve ayrıca kontrol amaçlı yalan söyleme alt ölçeği olan, toplam 24 maddelik ‘Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş / Kısaltılmış Formu’nun (EKA-GGK) (Francis ve ark. 1992)’ Türkçe uyarlaması için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.* “*Yapılan faktör analizinde 24 ölçek maddesi orijinal ölçekle örtüşecek şekilde nörotisizm, dışa dönüklük, psikotisizm ve yalan boyutları olmak üzere dört faktöre ayrılmış; cinsiyete göre alt boyutlarda farklılık olup olmadığı çok yönlü varyans analizi ile değerlendirildiğinde sadece yalan boyutunda kadın ve erkekler arasında fark bulunmuştur.*” Bu bakımdan yapılan çalışmanın bu araştırmanın bulguları ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Dündar, Yapıcı ve Topçu (2008), “Üniversite Öğrencilerinin Bazı

Kişilik Özelliklerine Göre Sınav Kaygısının İncelenmesi” adlı çalışmada 310 üniversite öğrencisinin kişilik özelliklerine göre sınav kaygı düzeyleri incelemiştir. “Kız öğrencilerin sınav kaygı düzeyinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu; kişilik genel uyum, sosyal uyum, kişisel uyum puanı düşük öğrencilerin, bu puanları yüksek olan öğrencilere göre sınav kaygı puanlarının daha yüksek olduğu; öğrencilerin kişiliklerinin genel uyumu ile sınav kaygısı arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki”nin bulunduğu saptanırken, araştırmacı kişilik ile kaygı arasında zayıf ama anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Deniz ve Kesicioğlu (2012), “okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisini” incelemek amacı ile yaptıkları araştırmada, ‘Bilgi Toplama Formu’ ve ‘Eysenck Kişilik Anketi-Kısaltılmış Formu (EKA-GGK)’ ile veri toplamış, EKA-GGK’nin dört boyutu için ortalama puanlar elde etmişlerdir. “Sınıf ve baba öğrenim düzeyi değişkenleri ile kişilik alt boyutları arasında ilişki saptanamamış fakat cinsiyet değişkeni ile yalan alt boyutu ve anne öğrenim düzeyi ile dışa dönüklük alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki” olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada da, cinsiyete göre yalan alt boyutunda ve yaş gruplarına göre dışa dönüklük ve yalan boyutlarında öğrencilerin kişilik ölçeğinden aldığı puanların farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Öneriler

Araştırmanın bu kısmında araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak bazı öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca bu araştırmayı takiben yapılabilecek araştırmalar konusunda da öneriler sunulmuştur.

Görev Merkezli Kaygı ile Öğrenci / İletişim Merkezli Kaygı arasında güçlü bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarına öğretim yöntem ve tekniklerini uygulama konusunda fırsatlar tanınması, yeni materyaller, teknikler ve fikirleri elde edebilecekleri sempozyumlara, konferanslara ve eğitimlere yönlendirmeleri, iletişim becerileri dersini uygulamalı olarak almaları faydalı olacaktır.

Mesleki kaygının alt boyutları arasında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkinin bulunması, öğretmen adayının yaşamakta olduğu bir kaygının diğerini tetiklediğini gözler önüne sermektedir. Öğrencilerin mesleki kaygısını kontrol altına alabilmede psikolojik destek sağlayıcı uygulamalara yer verilmesi faydalı olacaktır.

Bu araştırma ile elde edilmek istenen Türkçe öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek şeklindeydi. Eğitimde, öğretmenin kişilik özelliklerinin, gelecek kuşaklara yansımaları bakımından, büyük önem taşıması ve kaygının kişiliği etkilemesi açısından ortaya çıkan özelliklerin ve boyutların derinlemesine incelenmesi,

öğretmen adaylarının öğretmenlik bölümlerine yerleştirilmeden önce kişilik testine tabii tutulmaları yararlı olacaktır.

Kaynaklar

- AKGÜN, A., GÖNEN, S. ve AYDIN, S. (2007). İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 283-299.
- BOSSING, L. N. (1953). *Orta Dereceli Okullarda Öğretim*. (Çeviren: Necmi Sarı), İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.
- BOZDAM, A. ve TAŞĞIN, Ö. (2011). Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(1), 44-53
- BOZKURT, N. (2004). Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Depresyon ve Kaygı Düzeyleri ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Eğitim ve Bilim*, 29(133), 52-59.
- CABI, E. ve YALÇINALP, S. (2013). Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 85-96.
- CANTEZ, E. (1984). Türkiye'de Kullanılan Bazı Testlerin Uygulamalarından Elde Edilen Sonuçlar. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 14, 53-63.
- DENİZ, Ü. ve KESİCİOĞLU, O. S. (2012). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Kişilik Özelliklerinin Bazı Değişkenlerle İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 1-2.
- DOĞAN, T. ve ÇOBAN, A. E. (2009). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 157-168.
- DURŞUN, S. ve KARAGÜN, E. (2012). Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi: Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 93-112.
- DÜNDAR, S., YAPICI, Ş. ve TOPÇU, B. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Bazı Kişilik Özelliklerine Göre Sınav Kaygısının İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 171-186.
- GÜNEY, S. (2008). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- HACIOĞLU, F. ve ALKAN C. (1997). *Öğretmenlik Uygulamaları / Öğretim Teknolojisi*. Ankara: Alkim Yayınevi.
- KARANCI, N., DİRİK, G. ve YORULMAZ, O. (2007). Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu'nun (EKA-GGK) Türkiye'de Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 1-8.
- KARASAR, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (24. Basım), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KAYA, M. ve VAROL, K. (2004). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Süreklilik Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 31-63.
- OĞUZKAN, F. (1989). *Orta Dereceli Okullarda Öğretim*. Emel Matbaacılık, Ankara.

- SÖNMEZ, V. ve ALACAPINAR, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- TAN, H. (1989). Türk Eğitiminde Kalite Sorunu. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 129-139.
- TAŞ, B. (2006). AB Uyum Sürecinde Türkiye için Yeni Bir Bölge Kavramı: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBSS). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 185-197.
- TAŞĞIN, Ö. (2006). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Okuyan Öğretmen Adaylarının Meslekî Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 679-686.
- TEZER, F. (1998). *İdeal Öğretmenin Kişilik Özellikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILDIRIM, A. (2011). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Meslekî Öz-yeterlik Algıları ile Meslekî Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.